

Dept. of Sanskrit DHARMASASTRA

P.G 2nd SEMESTER

PAPER CODE – MADSC203

1 Marks Questions-

UNIT-1

1. धर्मशास्त्रान्तर्गतमेव राजनीति-लक्षणमर्थशास्त्रं किम्?
2. कौटिल्य -अर्थशास्त्रे कति अधिकरणानि सन्ति ?
3. कौटिल्य -अर्थशास्त्रे कति अध्यायाः सन्ति?
4. कौटिल्य अर्थशास्त्रम् कति प्रकरणेषु विभक्तम् अस्ति?
5. "अर्थमूलौ हि धर्मकौ" सिद्धान्तोऽयं केन प्रतिपादितः ?
6. अर्थशास्त्रकार-कौटिल्यस्य समयः कोऽस्ति ?
7. कौटिल्य अर्थशास्त्रे कति विद्याः वर्णिताः सन्ति ?
8. चतुर्विद्याषु मानवाः कति विद्याः स्वीकुर्वन्ति?
9. वार्ता दण्डनीतिश्च द्वे विद्ये कः स्वीकरोति ?
10. प्रश्नः- कस्य मते एका दण्डनीतिः एव विद्या?
11. का नाम आन्वीक्षिकी विद्या?
12. आन्वीक्षिकी विद्या कस्मिन् अधिकरणे वर्णिता?
13. सर्वविद्यानां सर्वधर्माणां च प्रदीपः को भवति ?
14. कौटिल्य-अर्थशास्त्रे गद्यभागसहिता कति श्लोकाः विद्यन्ते ?
15. कौटिल्यस्य अपरं नाम किम् ?
16. कौटिल्यमते चतस्रः विद्याः काः भवन्ति?
17. त्रयीविद्या इत्यनेन किं ज्ञायते ?
18. अध्ययनं अध्यापनं यजनं याजनं दानं प्रतिग्रहश्चेति कस्य स्वधर्माः सन्ति ?
19. अध्ययनं यजनं दानं शस्त्राजीवो भूतरक्षणं च कस्य स्वधर्माः सन्ति?
20. यजनं दानं कृषिपाशुपाल्ये वणिज्या च कस्य स्वधर्माः सन्ति ?
21. द्विजातिशुश्रूषा वार्ता कारुकुशीलव कर्म च कस्य स्वधर्माः सन्ति ?

UNIT-2

1. आन्वीक्षिकी विद्या कस्मिन् अधिकरणे वर्णिता?
2. सर्व विद्यानां सर्वधर्माणां च प्रदीपः को भवति ?
3. आन्वीक्षिकी-त्रयी- वार्तानां योगक्षेम साधनो किं भवति ?
4. भरद्वाजस्य पुत्रः कः?
5. कौटिल्य- अर्थशास्त्रस्य चतुर्थप्रकरणस्य विषयवस्तुः कः?
6. अमात्योत्पत्ति प्रसंगे सर्वप्राथम्येन कः स्वकीय मतं दत्तवान्?

- 7.भारद्वाजस्य मतम् किम् आसीत्?
- 8.भारद्वाजस्य मतम् कः खण्डीतम् ?
- 9.विशालाक्षस्य मतम् किम् आसीत्?

10.पराशरस्य मतम् किम् आसीत् अमात्यप्रमंगे? **UNIT-3**

1.को नामः इन्द्रियजः

- 2.अरिषड्वर्गाः कतिविधाः ?
- 3.इन्द्रिय प्रकाराः कतिविधाः?
4. अजबिन्दुः कः आसीत् ?
- 5.विनयाधिकरणप्रकरणस्य षष्ठोऽध्यायस्य नामं किम् ?
- 6.'योगक्षेम्' शब्दस्य अर्थं किमस्ति ?
- 7.कौटिल्यमतेन 'एवं वश्येन्द्रियः' इति शब्देन किं बुध्यते ?
- 8.सचिवस्य नियुक्ति प्रसंग अर्थशास्त्रस्य कस्मिन् अध्याये वर्णितमस्ति ?
- 9.'अमात्य' शब्दस्य अर्थः किमस्ति ?

10.'मन्त्रिपुरोहितोत्पत्ति : अर्थशास्त्रस्य कस्मिन् प्रकरणे वर्णितमस्ति?

UNIT-4

1.कस्मिन् अध्याये गूढपुरुषप्रणिधिः विषये उक्तमस्ति ?

2.'गूढ' इति शब्दस्यार्थः किमस्ति ?

3.कौटिल्य अर्थशास्त्रस्य 4.कस्मिन् प्रकरणे गुढ पुरुषप्रणिधिः विषये कथितमस्ति ?

UNIT-5

1.मुण्डो जटिलो वा वृत्तिकामः इति कः?

2. अर्थशास्त्रानुसारं 'परमर्मज्ञः प्रगल्भः छात्रः कः?

3.अरिषड्वर्गत्यागेन कः भवति ?

4.प्रब्रज्याप्रत्यवसितः प्रज्ञाशौचयुक्तः इति कः?

5. अर्थशास्त्रानुसारं प्रब्रज्याप्रत्यवसितः प्रज्ञाशौचयुक्तः कः?

6.कौटिल्य अर्थशास्त्रे जनपदानां स्थापनाविषये कस्मिन् अधिकरणे उल्लिखितम् ?

6 Marks Questions-

टिप्पणी प्रदेया-

UNIT-1

1.अर्थशास्त्रम्,

2.अर्थशास्त्रकारः

3.कौटिल्यः,

4.आन्वीक्षिकी,

5.त्रयी,

6.वार्ता,

7.दण्डनीति

UNIT-2

- 1.अमात्यः
- 2.राजा,
- 3.मन्त्री,
- 4.पुरोहितः,
- 5.राजर्षिवृत्तम्,
- 6.सचिवनियुक्तिः

UNIT-3

- 1.दूत,
- 2.गुप्तचरः,
- 3.कापटिकः,
- 4.वैदेहकः,
- 5.गृहपतिकव्यञ्जनम्

UNIT-4

- 1.राजर्षिवृत्तम्
- 2.इन्द्रियजयः,
- 3.अरिषड्वर्गत्यागः,
- 4.तापसव्यञ्जनम्

5.अमात्यपरिक्षाविधिः

UNIT-5

- 1.राजभवन निर्माणप्रकारः,
- 2.देवीदर्शनप्रकारः,
- 3.कक्ष्याविभागः,

10 Marks Questions-

दीर्घप्रश्नाः

UNIT-1

- 1.कौटिल्यस्य सामान्य परिचयः प्रदायताम्?
- 2.अर्थशास्त्रानामोपरि प्रबन्धमेकं प्रस्तुयताम्?
- 3."चतस्र एव विद्या" विषयेसंक्षिप्त परिचयः प्रदायताम्।
- 4.विनयाधिप्रकरणस्य संक्षिप्त परिचयः प्रदायताम्।

UNIT-2

- 1.अर्थशास्त्रानुदिशाअमात्योत्पत्ति विषयेविवरणं प्रस्तुयताम्।
- 2.अरिषड्वर्गत्यागः विषये विस्तृत विवरणंप्रस्तुयताम्।
3. कौटिल्य अर्थशास्त्रानुदिशा राज्ञः स्वरूपं निरूपयत्?

UNIT-3

- 1.अर्थशास्त्रानुदिशा मन्त्रीनियुक्तिप्रसंग वर्णयत्?
- 2.पुरोहित शब्दस्य व्युत्पत्तिं प्रतिपाद्य पुरोहित नियुक्ति प्रसंग वर्णयत्?

UNIT-4

1. अर्थास्त्रणुदिशा अमात्यपरीक्षाविधिःवर्णयत्।
- 2.मन्त्रिपुरोहितसखः सामान्येष्वधिकरणेषु स्थापयित्वामात्यानु पधाभिः शोधयेत् - तात्पर्यं किम्?

UNIT-5

- 1.विद्याग्रहणक्रमप्रतिपादनम्
- 2.अर्थशास्त्रानुसारंअग्निभयनिवारणोपायः वर्णयत्।

Dept. of Sanskrit DHARMASASTRA

P.G 2ndSEMESTER

PAPER CODE – MADSC201

1 Marks Questions-

UNIT-1

1. धर्मः मुख्यतः कतिविधः ?के च ते ?
2. मनुसंहिता नामके धर्मशास्त्रे कति अध्यायाः सन्ति?
3. मनुस्मृत्यानुसारेण धर्मस्य लक्षणं किम्?
4. 'ऋतम्' शब्दस्य अर्थः किम्?
5. "ब्रह्मावर्त" शब्देन किं बुध्यते?
6. मनुस्मृतिग्रन्थस्य एकः भाष्यः लिख ?
7. मनुस्मृतिग्रन्थस्य एकः भाष्यकारस्य नाम लिख?
8. कुल्लूकभट्टप्रणीत् मनुस्मृतिग्रन्थस्य भाष्यस्य नाम लिख?
9. धर्मसूत्रस्य विषयाः के सन्ति?
  10. "चुडाकरणसंस्कारं" मनुदिशा कदा भवति?
  11. ब्राह्मणब्रह्मचारीणः यज्ञोपवित संस्कारं कदा भवति?
  12. सर्वे आश्रमाः गार्हस्थमूलकाः इति कस्य वचनम्?
  13. "वेदोऽखिलो धर्ममूलं स्मृतिशीले च तद्विदाम्" कुत्र प्राप्यते?
  14. जातकर्मनामकरणोपनयनसमावर्तनादिसंस्काराः कस्मिन् काले निर्धारितः?
  15. ब्रह्मचर्याश्रमकाले विहितसंस्कारैः किं फलं भवति?
  16. अन्नप्राशनं कदा कार्यम्?
  17. स्मार्तधर्मः कतिविधः?
  18. जीवनकाले कति आश्रमाः भवन्ति ?
19. मनुस्मृत्यानुदिशा ब्राह्मणस्य - क्षत्रियस्य तथा वैश्यस्य उपनयनकाल प्रदर्शयताम्?
20. नामकरण संस्कारं कदा भवति ?

UNIT-2

21. ब्राह्मणानां कृते निर्धारित षट्कर्माणि कानि सन्ति?
22. व्रात्य इति शब्दस्य अर्थ किम् भवति?
23. आचमन प्रक्रीया ब्राह्मणस्य केन प्रकारेण भवेत्?
24. भवत् शब्दस्य प्रयोगः ब्राह्मणस्य कृते किम् भवति?
25. भवत् शब्दस्य प्रयोगः क्षत्रियस्य कृते किम् भवति ?
26. भवत् शब्दस्य प्रयोगः वैश्यस्य कृते किम् भवति ?

UNIT-3

27. सावित्रीभंग कदा भवति यज्ञोपवित संस्कारे ?

28. 'प्रणव- प्रशंसा' कुत्र प्राप्यते ?

29. वेदाध्ययनस्य प्रारम्भे अन्ते च कस्य उच्चारणं कुर्यात् ?

30. पूर्वसन्ध्यां किं दर्शनपर्यन्तं कुर्यात् ?

31. पश्चिमां सन्ध्यां किं दर्शनपर्यन्तं स्यात्?

32. मनुस्मृत्यानुसारं विप्रः सावित्रीमन्त्रजपनेन किं प्राप्यते ?

33. स्वाध्यायस्य महत्त्वं किम्?

34. "व्रतानि यमधर्माश्च"- स्मृताः ब्रह्मषि देश संज्ञा प्रदेया ॥

35.. नापृष्टः कस्यचिद् ब्रूयान्न चान्यायेन पृच्छतः इति मनुस्मृतेः कस्मिन् अध्याये उल्लिखितम्?

36. मनुस्मृति ग्रन्थस्य कस्मिन् अध्याये मूर्खनिन्दाः भवति?

UNIT-4

37. स्त्रियो रत्नान्यथो विद्या धर्मः शौचं सुभाषितम्। विविधानि च शिल्पानि समादेयानि सर्वतः॥ इति कुतः।

38. सदाचार संज्ञा मनुसंहितानुसारेण प्रतियताम्?

39.. मनुस्मृत्यानुसारं विद्यारम्भः संस्कारो कदाऽपेक्षितः ?

40.. अभिवादनशीलस्य नित्यं वृद्धोपसेविनः।

चत्वारि तस्य वर्धन्ते आयुर्विद्या यशो बलम् ॥

-इति कुतः उद्धृतः?

41. स्मृतिग्रन्थे ब्राह्मणेषु कथं ब्रह्मवेदिनः श्रेष्ठः?

42. कस्य संस्कारः अगन्त्रिकः?

43. व्यहतित्रयं किम् ?

44. मनुस्मृत्यानुदिशा काम्य भोजनस्य नियमाः कीदृशाः?

45. अति भोजनस्य दोषाः कति प्रकारकः?

UNIT-5

46. मात्रा स्वस्त्रा दुहित्रा वान विवित्तासनो भवेत्। बलवान् इन्द्रियग्रामो विद्वांसमपि कर्षति ॥-

इति कस्मिन् अध्याये उल्लिखितम्

47. अंगुष्ठमूलस्य तले किं तीर्थं प्रचक्षते ?
48. कनिष्ठामूलस्य तले किं तीर्थं प्रचक्षते ?
49. मुञ्जस्य अलाभे वस्त्रनिर्माणे कस्य प्रयोगः भवति ?
50. बहवर्तशब्देन किं बुद्धते ?
51. मनुस्मृत्यानुसारं ब्राह्मणस्य उपनामं किम् ?
52. मनुस्मृत्यानुसारं क्षत्रियस्य उपनामं किम् ?
53. मनुस्मृत्यानुसारं वैश्यस्य उपनामं किम् ?
54. नरेषु के श्रेष्ठाः ?
55. कः परमो धर्मः ?
56. सर्वस्य तपसो मूलं किम् ?

6 Marks Questions-

UNIT-1

टिप्पणी प्रदेया-

1. मनुस्मृतिः
2. मनुः
3. वेदो ऽखिलो धर्ममूलम' - या व्याख्याकुरु
4. धर्मशास्त्रम्
5. उपनयनसंस्कारम्
6. जातकर्मः
7. नामकरणम्
8. निष्क्रमणम्,
9. अन्नप्राशनम्
10. कर्णवेधः

UNIT-2

11. आचमनविधिः
12. ब्राह्मणवर्णधर्मः
13. क्षत्रियवर्णधर्मः
14. वैश्यवर्णधर्मः

15.श्रौतधर्मः

UNIT-3

16.सावित्रीमन्त्रः

17.वेदपाठशक्तिः

18.मूर्खनिन्दाः

19.पलाशवृक्षस्य उपयोगिता,

20.उपनीत द्विजस्य कृते भवत् शब्दस्य प्रयोगः,

UNIT-4

21.स्त्रीस्वभाव,

22.व्यहृतित्रयम्,

23.ब्रह्मचर्याश्रमः,

24.मनुस्मृत्यानुदिशा काम्य भोजनम्।

UNIT-5

25. यं मातापितरौ क्लेशं सहेते सम्भवे नृणाम्।

न तस्य निष्कृतिः शक्या कर्तुं वर्षशतैरवि ॥

-व्याख्या कुरु ।

26.भक्ष्याभक्ष्य- व्यवस्था

27.अनध्याय तथा वेद-पाठ नियमः

28..विधि तथा निषेधः

10 Marks question

दीर्घप्रश्नाः

UNIT-1

1.मनुस्मृतिग्रन्थस्य द्वितीयाध्यायस्य मुख्य विषयाः लिख ।

2. मनुस्मृतिग्रन्थोपरि एका चर्चा लिख ।
3. मनुस्मृत्यानुदिशा यज्ञोपवीतसंस्कारमधिकृत्य प्रबन्धमेकं प्रस्तूयताम् ।
4. वेदोऽखिलो धर्ममूलं स्मृतिशीले तद्विदाम्। आचारश्चैव साधूनामात्मनस्तुष्टिरेव च ॥ -
इति श्लोकं सप्रसङ्गं व्याख्यायत् ।

UNIT-2

5. देशविभाग मनुदिशा लिखः।

6. स्वायंभुवस्यास्य मनोः षड्वंश्या मनवोऽपरे । सृष्टवन्तः प्रजाः स्वाः स्वा महात्माना महौजसः॥- इति श्लोक सप्रसंगं व्याख्यातम्॥

UNIT-3

7. मनुस्मृत्यानुसारेण चतुर्वर्णानि धर्मान् विवृणतु ।
8. धर्मसूत्रानुदिशा षोडश संस्कार विषये निबन्धमेकं प्रस्तूयताम् ।

UNIT-4

9. त्रैवर्णिकस्य दण्डधारणं यज्ञोपवित् संस्कारे केन प्रकारेण जातम्?

UNIT-5

10. मनुस्मृत्यानुसारं ब्रह्मचारी धर्मः
लिख ।

Dept. of Sanskrit DHARMASTRAS

P.G 2nd SEMESTER

PAPER CODE – MADSC202

(याज्ञवल्क्यस्मृतिः-२)

1 Marks Questions-

UNIT-1

1. कल्पवेदांगं कति विधम्?
2. धर्मसूत्रम् कस्य वेदांगस्य भागः?
3. प्रथमधर्मशास्त्रकारः कः ?
4. प्रथमधर्मसूत्रकारः कः?
5. कल्पवेदांगं वेदपुरुषस्य किम् अङ्गमुच्यते?
6. श्रुतिः स्मृतिः सदाचारः स्वस्य च.....।- रिक्तस्थानं पूरयतु ।
7. धर्मस्यसाधनरूपे कति विषयाः याज्ञवल्क्यस्मृतिग्रन्थे स्वीकृता?
8. याज्ञवल्क्यस्मृतिग्रन्थे कति संस्काराः स्वीकृताः?
9. याज्ञवल्क्यस्मृतिग्रन्थस्य व्यवहाराध्यायस्य प्रथमप्रकरणस्य नाम किम्?
10. याज्ञवल्क्यस्मृतिग्रन्थस्य व्यवहाराध्यायस्य द्वितीयप्रकरणस्य नाम किम्?
11. याज्ञवल्क्यस्मृतिग्रन्थस्य व्यवहाराध्यायस्य तृतीयप्रकरणस्य नाम किम्?
12. याज्ञवल्क्यस्मृतिग्रन्थस्य व्यवहाराध्यायस्य चतुर्थप्रकरणस्य नाम किम्?
13. याज्ञवल्क्यस्मृतिग्रन्थस्य व्यवहाराध्यायस्य अन्तिमप्रकरणस्य नाम किम्?

UNIT-2

14. याज्ञवल्क्यस्मृतिः केन विरचितः?
15. याज्ञवल्क्यस्य पितुर्नाम किमासीत्?
16. याज्ञवल्क्यस्य मातुर्नाम किमासीत् ?
17. याज्ञवल्क्यस्य गुरोर्नाम किमासीत् ?
18. याज्ञवल्क्यस्य पत्नी का ?
19. याज्ञवल्क्यस्य पुत्रस्य नाम किमासीत्?
20. मैत्रयी का आसीत् ?
21. कात्यायनी का आसीत्?
22. याज्ञवल्क्यस्य जन्मस्थानः कः?
23. याज्ञवल्क्यस्य समयः कः?

UNIT-3

24. याज्ञवल्क्यस्मृतिग्रन्थे कति अध्यायाः सन्ति?
25. याज्ञवल्क्यस्मृतिग्रन्थस्य प्रथमाध्यायस्य नाम किम्?
26. याज्ञवल्क्यस्मृतिग्रन्थस्य द्वितीयाध्यायस्य नाम किम्?
27. याज्ञवल्क्यस्मृतिग्रन्थस्य तृतीयाध्यायस्य नाम किम् ?
28. याज्ञवल्क्यस्मृतिग्रन्थे कति प्रकरणानि सन्ति?
29. याज्ञवल्क्यस्मृतिग्रन्थस्य प्रथमाध्याये कति प्रकरणानि सन्ति?
30. याज्ञवल्क्यस्मृतिग्रन्थस्य द्वितीयाध्याये कति प्रकरणानि सन्ति?
31. याज्ञवल्क्यस्मृतिग्रन्थस्य तृतीयाध्याये कति प्रकरणानि सन्ति ?

UNIT-4

32. याज्ञवल्क्यस्मृतिग्रन्थे कति श्लोका विद्यन्ते?
33. याज्ञवल्क्यस्मृतिग्रन्थस्य प्रथमाध्याये कति श्लोका विद्यन्ते?
34. याज्ञवल्क्यस्मृतिग्रन्थस्य द्वितीयाध्याये कति श्लोका विद्यन्ते?
35. याज्ञवल्क्यस्मृतिग्रन्थस्य तृतीयाध्याये कति श्लोका विद्यन्ते?
36. याज्ञवल्क्यकस्य एकस्य रचनायाः नाम लिखतु?
37. याज्ञवल्क्यस्मृतिग्रन्थस्य प्रसिद्धटीका का?
38. मिताक्षराटीका केन विरचितः?
39. विज्ञानेश्वरमहोदयस्य टीकायाः नाम किम् ?
40. नन्दपण्डितमहोदयस्य टीकायाः नाम किम्?
41. प्रमिताक्षराटीका केन विरचितः?
42. लेख्यः कति विधः ?

UNIT-5

43. स्त्रीधनंकतिविधम्?
44. धर्मपत्नीजः पुत्रः को भवति?
45. औरसः पुत्रः कः?
46. पुत्रिकासुतः कः?
47. क्षेत्रजः पुत्रकः?
48. गूढजः पुत्रः कः?
49. कानीनपुत्रः कः?
50. पौनर्भवः पुत्रः कः?
51. दत्तः पुत्रः कः?
52. क्रीतः पुत्रः कः ?
53. कृत्रिमपुत्रः कः?
54. स्वयंदत्तः पुत्रः कः?

- 55.सहोदजःपुत्रः कः?
- 56.अपविद्धःपुत्रः कः?
- 57.मात्रापित्रा वा स्वेच्छया अन्यस्मै दत्तं पुत्रं किं कथ्यते?
- 58.दायशब्देन किं बुध्यते?
- 59.दायः कति विधम् ?
- 60.व्यवहाशब्दस्य कोऽर्थः?
- 61.कः अप्रतिबन्धदायः?
- 62.कः सप्रतिबन्धदायः ?
- 63.सःगोत्रेण इतरेणवाउत्पन्नःपुत्रःकोभवति?

UNIT-6

- 64.याज्ञवल्क्यस्मृत्यानुसारंनरकाःकतिविधाः?
- 65.दिव्यप्रयोगानिकतिविधानि?
- 66.दिव्यप्रमाणानि कतिविधानि ?
- 67.याज्ञवल्क्यस्मृत्यानुसारंसाक्षिणः कति भेदाःसन्ति?
- 68.कन्यकाजातोपुत्रःकः भवति?
- 69.क्षत्रियस्य कृते दिव्यप्रयोगः कः?
- 70.वैश्यस्य कृते दिव्यप्रयोगः कः?
- 71.शुद्रस्यकृते दिव्यप्रयोगः कः?
- 72.तुलाप्रयोगःकस्मिन् कृतेभवति?

6 Marks Questions-

UNIT-1

टिप्पणी प्रदेया-

1. श्रुतिः स्मृतिः सदाचारः स्वस्य च प्रियमात्मनः।
सम्यक्संकल्पजः कामो धर्ममूलमिदं स्मृतम् ॥ - व्याख्या कुरु
2. धर्मशास्त्रम्
3. साधारणव्यवहारमातृताप्रकरणम्
4. असाधारणव्यवहारमातृकाप्रकरणम्

UNIT-2

5. महर्षिः याज्ञवल्क्यः
6. ऋणदाननियमाः

UNIT-3

7. योग्यसाक्षिणः

8. अयोग्यसाक्षिणः

UNIT-4

9. लेख्यस्य प्रकारः

10. दिव्यभेदाः

UNIT-5

11. व्याख्या कुरु- “विभागंचेत्पिताकुर्यादिच्छयाविभजेत्सुतान् ।

ज्येष्ठं वाश्रेष्ठभागेनसर्वेवास्युःसमांशिनः॥”

12. व्याख्या कुरु- “यदिकुर्यात्समानंशान्पत्न्याःकार्याःसमांशिकाः।

न दत्तंस्त्रीधनंयासांभर्त्रावाश्वशुरेणवा ॥”

13. व्याख्या कुरु- “मातुर्दुहितरःशेषमृणात्

ताभ्यःऋतेऽन्वयः॥”

14. स्त्रीधनम्

15. दायस्य प्रकारः

16. द्वादशपुत्राः

UNIT-6

17. व्याख्या कुरु- “सीम्नोविवादेक्षेत्रस्यसामन्ताः स्थविरादयः।

गोपाःसीमाकृषाणांयेसर्वेचवनगोचरा॥”

18. व्याख्या कुरु- “सामन्तावासमग्रामाश्चत्वारोऽष्टौदशापि वा।

रक्तस्रग्वासनाःसीमानयेयुःक्षिति धारिणी ॥”

19. सीमाविवादः

10 Marks Questions-

UNIT-1

1. याज्ञवल्क्यस्मृत्यानुसारं व्यवहाराध्ययस्य सारांशः प्रस्तुयताम्।

2. महर्षियाज्ञवल्क्यस्यपरिचयविषयकंलेखःप्रस्तुयताम् ।

3. याज्ञवल्क्यस्मृतेःपरिचयःप्रस्तुयताम्।

4. धर्मस्य लक्षणं प्रतिपादयतु ।

5. साधारणव्यवहामातृकाप्रकरणस्य सारांशः प्रस्तुयताम्।

6. असाधारणव्यवहामातृकाप्रकरणस्य सारांशः प्रस्तुयताम्।

UNIT-2

7. याज्ञवल्क्यस्मृत्यानुसारंऋणादानप्रकरणस्य प्रतिपाद्यविषयमधिकृत्यदीर्घरचना प्रस्तुयताम्।

UNIT-3

8. साक्षिप्रकरणस्य सारांशः प्रस्तुयताम्।
9. उपनिधिप्रकरणस्यसारांशः प्रस्तुयताम् ।

UNIT-4

10. याज्ञवल्क्यस्मृत्यानुसारं दिव्यप्रकरणस्य सारांशः प्रस्तुयताम् ।
11. याज्ञवल्क्यस्मृत्यानुसारंलेख्यस्यप्रकारविषयकं एकोलेखः प्रस्तुयताम्।

UNIT-5

12. द्वादशपुत्रभेदविषयकं निबन्धः प्रस्तुयताम् ।
13. याज्ञवल्क्यस्मृत्यानुसारंदायविभागविषयकं लेखो एकः प्रस्तुयताम्।
14. याज्ञवल्क्यस्मृत्यानुसारंस्त्रीधनविषयकं एकोलेखः प्रस्तुयताम् ।

UNIT-6

15. सीमाविवादप्रकरणस्य सारांशः प्रस्तुयताम्।

Dept. of Sanskrit DHARMASTRAS

P.G2nd SEMESTER

PAPER CODE – MADSE204

(धर्मशास्त्रस्येतिहासः)

1 Marks Questions-

UNIT-1

1. सर्वज्ञानमयो कः?
2. धर्मसूत्रम् कस्य वेदांगस्यान्तर्गतम् ?
3. “वेदो धर्ममूलम्”- सूत्रमिदं कुत्रोपलभ्यते?
4. स्मृतिशास्त्रं किमस्ति?
5. प्रथमः स्मृतिशास्त्रकारः कः?
6. प्रथमः धर्मसूत्रकारः कः?
7. धर्मस्य रक्षकः कोऽस्ति?
8. “वेदोऽखिलो धर्ममूलम्”- इति कस्य कथनम्?
9. स्मृतिशास्त्रेषु कस्य महति प्रसिद्धिः?
10. धर्मशास्त्रे कति आश्रमाः सन्ति?
11. मानवजातेः आदिपुरुषः कः?
12. “आचारो परमो धर्मः”- इति वचनं कुत्रोपलभ्यते ?
13. कः धर्मः अनुष्ठेयः ?

UNIT-2

14. धर्म-शब्दस्य अर्थः प्रदेया?
15. धर्मशब्दे कः प्रत्ययः?
16. धर्मशब्दे कः धातुः?
17. धर्मशब्दस्य व्युत्पत्तिः का?
18. धर्मशब्दस्य कः प्रकृतिप्रत्ययः?
19. धर्मशास्त्रस्य संज्ञा विधेया?
20. धृतिः-शब्दस्य कोऽर्थः?
21. पुरुषार्थः कति विधाः?
22. कामः कति विधः ?

23.धर्मशास्त्रेषु प्रतिपादिताः विवाहभेदाः कति विधाः?

UNIT-3

- 24.मनुस्मृत्यानुचारं धर्मलक्षणं कति विधम्?
- 25.मनुमते कः धर्मशब्दस्यार्थः?
- 26.धर्मलक्षणानि कानि ?
- 27.धर्मशास्त्रस्य मूलस्रोतः किमस्ति?
- 28.मनुस्मृतिग्रन्थस्य रचकः कः?
- 29.याज्ञवल्क्यस्मृतिग्रन्थस्य रचकः कः?
- 30.याज्ञवल्क्यस्य समयः कः?
- 31.याज्ञवल्क्यस्य पितुः नाम किमासीत्?
- 32.याज्ञवल्क्यस्य मातुः नाम किमासीत्?
- 33.याज्ञवल्क्यस्य पुत्रस्य नाम किमासीत्?
- 34.याज्ञवल्क्यस्य गुरुः कः?
- 35.याज्ञवल्क्यशिक्षा कस्य रचनाऽस्ति ?
- 36.मनुस्मृतिग्रन्थे कति अध्यायाः सन्ति?
- 37.याज्ञवल्क्यस्मृतिग्रन्थे कति अध्यायाः सन्ति?
- 38.मनुस्मृतिग्रन्थस्य प्रसिद्धटीकाया नाम किम् ?
- 39.याज्ञवल्क्यस्मृतिग्रन्थस्य प्रसिद्धटीकाया नाम किम्?
- 40.आचाराध्यायः कस्य ग्रन्थस्य अध्यायः ?
- 41.मनुस्मृतेः विवेचितः धर्मः कः?
- 42.मनुस्मृत्यानुसारं पुत्रभेदाः कति विधा?
43. धरमो रक्षति रक्षितः इति कस्य वचनम् ?
44. अङ्गिरस्मृतिः केन विरचितम्?
45. गौतमधर्मसूत्रस्य रचकः कः ?
46. पराशरस्मृतिः केन विरचितम् ?
47. नारदस्मृतेः रचकः कः ?

UNIT-4

- 48.सत्कविःइति कस्यउपाधिः?
- 49.जगद्गुरुःकस्यउपाधिः?

50. राजगुरुःकस्यउपाधिः?
- 51.धवलसंग्रहःकस्यरचना?
- 52.अंशप्रकाशिकाकस्य रचना ?
- 53.नीलाम्बराचार्यस्यसमयःकः?
- 54.वेदाचार्यस्य समयःकः?
- 55.स्मृतिरत्नाकरःकस्यरचना?
- 56.गंगाजलःकस्यरचना?
- 57.गंगाजलग्रन्थस्यसमयःकः?
- 58.पिताम्बरमहोदयस्यएकस्यरचनायां नामलिखः ?

6 Marks Questions-

UNIT-1

टिप्पणी प्रदेया-

1. धर्मशास्त्रस्य महत्त्वम्
2. धर्मशास्त्रस्य उत्पत्तिः विकाशश्च
3. धर्मशास्त्रस्य महत्त्वम्
4. धर्मशास्त्रस्य उत्पत्तिः विकाशश्च

UNIT-2

5. धर्मशास्त्रसाहित्यम्
6. धर्मशास्त्रस्य लक्षणम्
7. पञ्चमहायज्ञाः
8. आश्रमव्यवस्था
9. षोडशसंस्काराः

UNIT-3

- 10.याज्ञवल्क्यस्मृतिः
- 11.मनुस्मृतिः
- 12.गौतमधर्मसूत्रम्
- 13.आपस्तम्बधर्मसूत्रम्
- 14.बृहद्गौतमसंहिता
- 15.नारदस्मृतिः

16. महर्षिदक्षः

UNIT-4

17. नीलम्बराचार्यः

18. वेदाचार्यः

19. विमलबोधः

20. दामोदरमिश्रः

21. पिताम्बरसिद्धान्तवागीशः

10 Marks Questions-

UNIT-1

दीर्घप्रश्नाः-

1. धर्मशास्त्राणां रचनाकालः विषये निबन्धमेकं प्रस्तुयताम् ।
2. धर्मशास्त्रस्य उत्पत्तिः तथा विकासकालविषये एको लेखो उपस्थापयतु ।
3. धर्मशास्त्रसाहित्यस्य लक्षणम् उपस्थापयतु ।

UNIT-2

4. धर्मशास्त्रस्य परिचयः प्रदायताम् ।
5. धर्मशास्त्रस्य महत्त्वविषये लिखतु ।
6. धर्मशास्त्रस्य प्रतिपाद्यविषयमधिकृत्य निबन्धमेकं प्रस्तुयताम् ।

UNIT-3

7. याज्ञवल्क्यस्मृतेः परिचयः प्रदायताम् ।
8. मनुस्मृतेः परिचयः प्रदायताम् ।
9. नारदस्मृतिग्रन्थस्य परिचयः प्रदायताम् ।
10. आपस्तम्बस्मृतिग्रन्थस्य परिचयः प्रस्तुयताम् ।
11. गौतमधर्मसूत्रमधिकृत्य एको लेखः प्रस्तुयताम् ।
12. बौधायनधर्मसूत्रस्य परिचयः प्रस्तुयताम् ।
13. पराशरस्मृतिग्रन्थस्य परिचयः प्रस्तुयताम् ।

UNIT-4

14. कामरूपीयधर्मशास्त्रे पिताम्बरसिद्धान्तवागीशमहोदयस्य अवदानम् ।
15. दामोदरमिश्रदेवस्य परिचयात्मकं एको लेखः प्रस्तुयताम् ।
16. विमलबोधमहोदयस्य परिचयः प्रदायताम् ।

17. वेदाचार्यमहोदस्यपरिचयः प्रदायताम्।

18. कामरूपीयधर्मशास्त्रेनीलाम्वराचार्यस्यअवदान-कृतयश्चइति विषयम् अधिकृत्य
एकः दीर्घरचना प्रस्तुयताम्।

Dept. of Sanskrit DHARMASASTRA

P.G2nd SEMESTER

PAPER CODE – MADVA205

(भारतीयसंस्कृतिः)

1 Marks Questions-

UNIT-1

1. भारतीयसंस्कृतेः मूलं किमस्ति ?
2. अस्माकं भारतीयसंस्कृतिः कीदृशो वर्तते ?
3. संस्कृतेः अर्थः कः ?
4. विश्वस्य स्रष्टा का अस्ति ?
5. अस्माकं मुख्यकर्तव्यं किमस्ति ?
6. संस्कारः किम् ?
7. हिन्दुसंस्काराः कति विधाः ?
8. प्रथमसंस्कारः कः ?
9. अन्तिमसंस्कारः कः ?
10. नामकरणसंस्कारः कदा भवति ?
11. उपनयनसंस्कारः किमर्थम् ?
12. विवाहसंस्कारः किम् ?
13. ब्रह्मचर्याश्रमः किमर्थम् ?
14. गृहस्थाश्रमः किमर्थम् ?
15. वानप्रस्थाश्रमः किमर्थम् ?
16. सन्यासाश्रमः किम् ?
17. भारतीयसंस्कृतेः आधारशिला का अस्ति ?
18. भारतीयसंस्कृतेः मूलमन्त्रः कः ?

UNIT-2

19. कति वेदाः सन्ति ?
20. प्राचीनतमः वेदः कः ?
21. ऋग्वेदे कति मण्डलानि सन्ति ?
22. ऋग्वेदस्य द्वितीयमण्डलस्य ऋषिः कः ?

23. ऋग्वेदस्य ऋत्विक्कः कः ?
24. वेदशब्दे कः धातुः ?
25. सामवेदस्य उपवेदः कः ?
26. अथर्ववेदस्य मुख्याचार्यः कः ?
27. अथर्ववेदे कति काण्डानि सन्ति ?
28. ऋग्वेदस्य उपवेदः कः ?
29. गायनपरक वेदः कः ?
30. उपनिषदः व्युत्पत्तिः का ?
31. उपनिषदः अपरं नाम किम् ?
32. ऋग्वेदस्य उपनिषदः नाम किम् ?
33. सामवेदस्य उपनिषदः नाम किम् ?
34. बृहदारण्यकोपनिषद् कस्य वेदस्योपनिषद् ?
35. एतरेयोपनिषद् कस्य वेदस्यान्तर्गतोऽस्ति ?
36. अथर्ववेदस्य एकस्य उपनिषद्-ग्रन्थस्य नाम किम् ?
37. प्रश्नोपनिषद् कस्य वेदस्य अन्तर्गतोऽस्ति ?
38. "वेदो धर्ममूलम्"- सूत्रमिदं कुत्रोपलभ्यते?
39. स्मृतिशास्त्रं किमस्ति?
40. प्रथमः स्मृतिशास्त्रकारः कः?
41. प्रथमः धर्मसूत्रकारः कः?
42. धर्मस्य रक्षकः कोऽस्ति?
43. "वेदोऽखिलो धर्ममूलम्"- इति कस्य कथनम्?
44. स्मृतिशास्त्रेषु कस्य महति प्रसिद्धिः?
45. धर्मशास्त्रे कति आश्रमाः सन्ति?
46. मानवजातेः आदिपुरुषः कः?
47. "आचारो परमो धर्मः"- इति वचनं कुत्रोपलभ्यते ?
48. कः धर्मः अनुष्ठेयः ?
49. धर्मशब्दे कः प्रत्ययः?
50. धर्मशब्दे कः धातुः?
51. धर्मशब्दस्य व्युत्पत्तिः का?
52. पुराणस्य लक्षणं किम् ?
53. कति महापुराणानि सन्ति ?

54. सर्वप्राचीनपुराणस्य नाम किम् ?
55. अप्राचीनपुराणस्य नाम किम् ?
56. लघुपुराणस्य नाम किम् ?
57. बृहदपुराणस्य नाम किम् ?
58. मकारात्मकस्य एकस्य पुराणस्य नाम किम् ?
59. वकारात्मकस्य एकस्य पुराणस्य नाम किम् ?
60. रामायणस्य रचकः कः ?
61. रामायणग्रन्थे कति काण्डानि सन्ति ?
62. रामायणस्य प्रथमकाण्डस्य नाम किम् ?
63. रामायणस्य लघु काण्डस्य नाम किम् ?
64. रामायणस्य बृहदकाण्डस्य नाम किम् ?
65. महाभारतस्य रचयिता का ?
66. महाभारते कति पर्वाणि सन्ति ?
67. महाभारतस्य युद्धः कुत्र अभवत् ?
68. महाभारतस्य युद्धः कति दिनानि असीत् ?
69. महाभारतस्य प्रथमपर्वस्य नाम किम् ?
70. महाभारतस्य अन्तिमपर्वस्य नाम किम् ?
71. गीताया उपदेशः कस्मिन् पर्वनि प्राप्यते ?

UNIT-3

72. मानवजीवनकाले कति आश्रमाः सन्ति ?
73. आश्रमव्यस्था किम् ?
74. चत्वारः आश्रमाः के सन्ति ?
75. गार्हस्थाश्रमस्य अधिकारिणः के भवन्ति ?
76. स्मृत्यानुसारं वानप्रस्थाश्रमस्य अधिकारि को भवति ?
77. स्मृत्यानुसारं सन्यासाश्रमस्य अधिकारि को भवति ?
78. वर्णाश्रमविषयकम् आलोचनं कुत्र प्रतिपादितमस्ति ?
79. ब्रह्मणानां कृते निर्धारितानि षड् कर्माणि कानि ?
80. क्षत्रियः कः ?
81. क्षत्रियानां कृते निर्धारितानि षड् कर्माणि कानि ?
82. वैश्यानां कृते निर्धारितानि षड् कर्माणि कानि ?

83. शुद्रानां कृते निर्धारितानि षड् कर्माणि कानि ?
84. गृहस्थानां कृते निर्धारितानि षड् कर्माणि कानि ?
85. चतुर्षु आश्रमेषु अन्यतमः श्रेष्ठश्च आश्रमः कः ?
86. महायज्ञाः कति ?
87. पञ्चमहायज्ञाः के के सन्ति ?
88. ब्रह्मयज्ञः कः ?
89. देवयज्ञः कः ?
90. पितृयज्ञः कः ?
91. मनुष्ययज्ञः कः ?
92. भूतयज्ञः कः ?

6 Marks Questions-

UNIT-1

टिप्पणी प्रदेया-

1. भारतीयसंस्कृतिः
2. ब्रह्मचर्याश्रमः
3. गार्हस्थाश्रमः
4. वानप्रस्थाश्रमः
5. सन्यासाश्रमः

UNIT-2

6. पुराणम्
7. पुराणस्य पञ्चलक्षणम्
8. ऋग्वेदः
9. यजुर्वेदः
10. सामवेदः
11. अथर्ववेदः
12. धर्मशास्त्रम्
13. उपनिषद्
14. रामायणम्

15. महाभारतम्

UNIT-3

1. षोडशसंस्काराः
2. पञ्चमहायज्ञाः
3. चतुराश्रमाः

10 Marks Questions-

UNIT-1

दीर्घप्रश्नाः-

1. भारतीयसंस्कृतिमधिकृत्य एको लेखः प्रस्तुयताम् ।

UNIT-2

2. ऋग्वेदमधिकृत्य निबन्धमेकं प्रस्तुयताम् ।
3. यजुर्वेदमधिकृत्य एको लेखः प्रस्तुयताम् ।
4. सामवेदमधिकृत्य निबन्धमेकं प्रस्तुयताम् ।
5. अथर्ववेदमधिकृत्य निबन्धमेकं प्रस्तुयताम् ।
6. धर्मशास्त्रसाहित्यमधिकृत्य एको लेखः प्रस्तुयताम् ।
7. उपनिषद्साहित्यमधिकृत्य एको लेखः प्रस्तुयताम् ।
8. पुराणस्य सामान्यपरिचयः प्रस्तुयताम् ।
9. रामायणमधिकृत्य एको लेखः प्रस्तुयताम् ।
10. महाभारतमधिकृत्य एको लेखः प्रस्तुयताम् ।

UNIT-3

11. षोडशहिन्दुसंस्कारः इति विषयमधिकृत्य एको लेखः प्रस्तुयताम् ।
12. पञ्चमहायज्ञानां सामान्यपरिचयः प्रस्तुयताम् ।
13. आश्रमव्यवस्थामधिकृत्य निबन्धमेकं प्रस्तुयताम् ।